

Stejně zajímavě a podrobně jako typ stran programových líčí Mertl i typy ostatní. Pokud jde o typ dvoustranný, s nímž se setkáváme v zemích anglosaských, dlužno spatřovati jeho základnu v organizační potřebě demokratického vládního systému postavití proti skupině vládní skupinu opoziční. Základním předpokladem vývoje anglického stranictví byl staletý tradicionalismus anglického veřejného mínění a sociální homogenita vrstev, které ovládaly obě klasické strany anglického parlamentu; k dalším sociologickým předpokladům vzniku dvoustranného systému v Anglii náleží soulad mezi mocí zákonodárnou a výkonnou. Vznikem samostatné dělnické strany (Labour Party) přichází do anglického politického života nový živel, jímž se porušuje nejen systém dvou stran a tedy i systém parlamentní rovnováhy mezi vládnoucí většinou a loyální opozicí menšiny, nýbrž i sociální homogenita vládnoucí vrstvy. Nejryzejším představitelem dvoustranného systému jsou Spojené státy severoamerické, jehož předpoklady jsou jednak masovost americké demokracie a homogenita vládnoucí vrstvy, která je tam ještě daleko úplnější než v Anglii, jednak nedostatek politických tradic a programových rozporů, jež ovládají evropské veřejné mínění a nedostatek lidí nadprůměrně inteligentních v politickém životě, ježto politika stává se tu činností podřízenou činnosti hospodářské. Vlastní politické strany nejsou samy organisátorem veřejného mínění a subjektem změn v oblasti politického života jako strany v zemích programového systému, nýbrž jsou pouze organisátory volebního aktu; nezastávají samy určitý politický směr, nýbrž stávají se ohebným nástrojem politických směrů vzniklých v mimostranických střediscích. Jsou pouhým prostředníkem mezi nejrůznějšími směry veřejného mínění a mezi vládním systémem, jehož jsou částí; stávají se ochotným nástrojem těch, kdož mají dosti moci a vlivu použití tohoto nástroje. Stranami osobnostního typu jsou strany, pro jejichž vznik a činnost jest osobnost vůdce rozhodující, takže politický program má pro vznik strany a na její odlišnost od jiných stran jen druhořadý význam; programem strany stává se program jejího vůdce. Jednou ze základních příčin osobnostního systému jest síla rodinných tradic. Osvětliv politické stranictví ve Francii a stranu za diktatury (systém jediné strany) v Rusku a Itálii, kterážto kapitola jest zvláště časová, podává Mertl v další kapitole přehled teritoriálního rozvrstvení politického stranictví a zakončuje spis kapitolou o typech stranicko-politického rozvrstvení a jejich příčinách, v nichž shrnuje hlavní myšlenky a závěry předchozích kapitol. Mimočeský odborný svět jest informován o obsahu spisu připojeným francouzským resumé (str. 253—269).

Mertlův spis je práce velmi svědomitá, vynikající jak zvládnutím bohaté látky tak i jejím utříděním a přístupným i zajímavým podáním. Poslouží dobře k informaci o dnešním politickém stranictví.

A. Klimt.

MARIUS DEVÈZE: LA CRISE DU PARLEMENTARISME. Paris, Ficker 1932. 176 str.

Autor knížky byl před válkou francouzským poslancem. Zdá se tedy, že je povolán, aby srovnával předválečný parlament s dnešním. Je mu na prospěch i to, že dnes už nemá na sněmovně přímý zájem, že se na ni dívá z odstupu, bez postranních myšlenek. Nechce přinášeti objevů, jen podati obraz výtek a upozornění, jak se dnes objevují všude, kde se mluví o parlamentarismu. Neboť výtky parlamentarismu jsou skutečně dnes ve Francii na denním pořádku a všude. Nekritisují už dnes jen odpůrci parlamentní soustavy, jichž výtky pocházejí často ze zaslepené vášně. Stěžují si i obhájci režimu. I Poincaré napsal nedávno, že určité zlořády porušují veřejné mravy a ničí úctu k parlamentu. Jde tu o dobré jméno republiky a Francie. Autor připomíná, že nepořádky italského a španělského parlamentu připravily půdu Mussolinimu a Primo de Riverovi, kdežto naopak parlament, těšící se vážnosti a důvěře veřejnosti, je nejpevnější zárukou demokracie. Tato sice s sebou přináší voličské boje, často i uplatňování osobních nebo demagogických zájmů, ale tyto stíny nejsou ničím proti diktatuře, která potlačuje politickou, hospodářskou, sociální, filosofickou a náboženskou svobodu.

Dnešnímu francouzskému parlamentu vytýká Devèze především aféry. Vlastně ani ne tak aféry

samotné, jako spíše to, že je jich příliš mnoho a že se přes ně přechází příliš lehce. Rozmohlo se členství poslanců a senátorů ve správních radách obchodních společností. Dvě stě advokátů mezi poslanci a senátory získává nejlepší pře a soutěží i s venkovskými advokáty, protože je dráha nic nestojí.

Je známo, že od r. 1905 existují ve Francii pense poslanců a senátorů. Jejich maximální výše byla před válkou 2.400 franků, ale pensijní pokladna byla vždy tak vyčerpána, že maximum nepřekročilo nikdy 1.800 franků. Dnes se poměry změnily. Poslanec, který zasedá po dvě období (je-li zvolen po prvé v doplňovací volbě, počítá se mu doba od jeho volby do konce období za čtyři léta) a splatí do pokladny ve 24 splátkách 86.400, má právo v 55 letech na pensi 32.400 franků. Rodiny mají právo na pensi při úmrtí poslance nebo senátora, ať je počet splátek jakýkoli. Devěze vysvětluje tyto výhodné sazby tím, že pensijní pokladna se doplňuje nepoužitými rozpočtovými částkami sněmovny (senátu), hlavně interkaláři. Při tom je možno, aby si poslanec, který přešel do senátu, platil na dvojí pensi, případně bral pak současně i pensi z jiného úřadu nebo pokladny. Autor brojí proti tak značným pensím a jejich hromadění. Neméně přísně se staví proti ctižádosti francouzských poslanců a senátorů a proti bojům o ministerská křesla, jež prý dnes vycházejí téměř vždy z pohnutek osobních a nikoli programových, jak tomu bylo kdysi. Uvádí, že od r. 1920 měla Francie 22 vlád, v nichž se vystříдалo 24 ministrů práce, 22 ministrů veřejných prací a jen 16 ministrů pensí.

Devěze je proti poměrnému zastoupení, poněvadž prý oddaluje voliče od poslance a vnucuje mu kandidáta, kterého třeba ani nezná. Vše se pak řídí z Paříže a tím se přituzuje centralisace, již je i tak ve Francii dost. Je pro většinový systém, který také přispívá k zvýšení zájmu o politický život. Volič se zajímá více o kandidáta, který třeba vyšel z jeho kraje a má být přímo za tento kraj zvolen, než o kandidáta, který je mu vnucen. Politický zájem je nutný pro demokracii. Většinový systém je také jednodušší a volič mu lépe rozumí. Je zajímavé, že v zemích s většinovým systémem není stranické roztržičnosti (Anglie, Amerika).

Pokud se týká pracovních metod sněmovny, stěžuje si autor, že se nezjišťuje quorum pro platnost jednání v plenu, zásada, zachovávaná i při valných hromadách soukromých společností. Rozhodně se staví proti tomu, že při hlasování podle jmen může jeden poslanec hlasovati za jiné. Tím se porušuje zásada osobního hlasování a podporují se absence. — Devěze je dále pro úpravu otázky t. zv. pozměňovacích návrhů, jichž se podává mnoho z agitačních nebo obstrukčních důvodů. Dále pro úpravu otázky interpelací a dotazů, které rovněž zdržují sněmovní jednání.

Devězova knížka nepřináší v celku nic nového. Má však dost zajímavých podrobností a podává zajímavý, třeba že ne vždy příznivý pohled do francouzského parlamentarismu. V březnu jsme zde referovali o velké francouzské anketě o reformě metod parlamentní práce. Devězova knížka je novým důkazem, že se o těchto věcech ve Francii hodně mluví. Nejde sice tak vědecky do podrobností jako anketa *Revue des sciences politiques*, ale je zato zajímavější ohlasy, jimiž reaguje veřejné mínění na některé vady a chyby francouzského parlamentarismu.

Dr. Konstantin Jelínek.

BIBLIOGRAFIE.

ČESKÁ.

Beneš (E.) — Demokratická armáda, pacifism a zahraniční politika. V Praze, Orbis 1932. 80 str. 10'—.

Bubnov (A.) — *Pokrovskij* (J.) — *Thomas*. — Dějiny občanské války v Rusku 1917—1921. V Praze, Borecký 1932. 610 str. 80'—.

Dorazil — *Semík*. — Kapesní zeměpisný atlas. — Obs. průvodce a plány Prahy, Brna, Bratislavy, Plzně,

Liberce, Král. Hradce a j. měst čsl., zeměpis světa (ústavní, hosp. poměry všech států), vlajky různých států a mapovou část (29 map). Zvl. zřetel v popisu i mapách věnován ČSR. Připojeny i mapy Krkonoš, Šumavy, Bezkyd a Vys. Tater. Dobrou příručku vydal jako kalendář na r. 1933 Čsl. červený Kříž, Pr. VI. Neklanova 147. Cena 20 Kč váz. pl.

Engels (Fr.). — Vývoj socialismu od utopie k vědě. Karlín, Borecký 1932. 54 str. 3'50.